

Magdalena Dobrowolska-Opala

Instytut Nauk Politycznych, Uniwersytet Warszawski, Polska

Diagnozowanie działalności Policji z wykorzystaniem jakościowych metod badawczych

Abstrakt

Artykuł przedstawia możliwości wdrażania badań jakościowych do analiz aktywności podejmowanych przez polską Policję, szczególnie w aspekcie działań formacji w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Oprócz propozycji trzech sposobów postrzegania Policji w kategoriach przedmiotu badań oraz opisu specyfiki badań jakościowych, przedłożono Czytelnikowi propozycje włączenia metodologii jakościowej do analiz problematyki policyjnej. Artykuł zamyka krótki opis badania jakościowego zrealizowanego na potrzeby rozprawy doktorskiej dotyczącej roli Policji w zakresie zapewniania bezpieczeństwa meczom piłki nożnej.

Słowa kluczowe: *badanie jakościowe, Policja, wywiad, metodologia jakościowa*

Wstęp

Policja i jej działalność, bez względu na kontekst w którym jest osadzana, stanowi interesujący przedmiot badań nie tylko we wciąż kształtujących się naukach o bezpieczeństwie, ale także szerzej – w naukach społecznych, w tym w naukach o polityce. Polska Policja, historycznie i współcześnie, ściśle powiązana z ministerstwem spraw wewnętrznych, w sposób bezpośredni wkracza w naukowe zagadnienia definiowane w kategoriach bezpieczeństwa wewnętrznego, rozpatrywane w aspekcie ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego (Ustawa o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r., art. 1 ust. 1).

W nawiązaniu do historycznego i współczesnego zainteresowania badaniami na temat policji generalnie, a polskiej Policji w szczególności, celem badawczym artykułu jest analiza podstawowych możliwości diagnozowania działalności Policji przy użyciu jakościowych metod badawczych. Główne pytania badawcze odnoszą się do wyjaśnienia zależności pomiędzy wyselekcjonowanymi obszarami problematyki policyjnej a sposobnością ich badania przy pomocy wybranych metod jakościowych. Kluczowe są więc odpowiedzi na pytania o to, które zagadnienia policyjne są wskazane do badania na drodze podejść jakościowych oraz o metody i techniki, jakie będą w takich badaniach szczególnie użyteczne.

Specyfika badań jakościowych

Badania jakościowe w zakresie ich realizacji w praktyce wyróżniają się cechami, które pokazują szersze tendencje odnotowywane w naukach społecznych. Nauki o bezpieczeństwie jako część tego większego zbioru także korzystają z dorobku badaczy odwołujących się do metodologii używanej w badaniach jakościowych. Podążając za wytycznymi opracowanymi przez Grahama Gibbsa (2011) – badacza zajmującego się m.in. wykorzystywaniem oprogramowania komputerowego do realizacji i interpretacji wyników badań jakościowych – można podjąć się próby zestawienia ich z przykładowymi tematami badawczymi z obszaru bezpieczeństwa wewnętrznego i zagadnień policyjnych.

W publikacji *Analizowanie danych jakościowych* wskazuje on na siedem punktów, charakterystycznych dla sposobów prowadzenia badań jakościowych. Pierwszym z nich jest dążenie do uchwycenia przedmiotu badania w jego naturalnym kontekście, głównie

dzięki podejmowaniu prób zrozumienia, opisania doświadczeń i interakcji nieodseparowanych od respondenta i jego środowiska (naturalnego, zawodowego, rodzinnego), w którym funkcjonuje. Kolejne dwa punkty odnoszą się do wstępnego przygotowania zarysu badania.

O ile metody ilościowe pozwalają, a często nawet wymagają już na samym początku precyzyjnego zdefiniowania przedmiotu badania, to w badaniach jakościowych jego zakres często ewoluje w stronę wypracowywania lub udoskonalania aspektów pierwotnie uznanych za niemożliwe do głębszego zbadania lub niedostatecznie wyselekcjonowanych. Takie podejście łączy się z elastycznością w doborze metod i teorii, które są określane pod kątem przedmiotu badania.

Czwarta cecha wymieniona przez Gibbsa koncentruje się na elemencie, który najmocniej odróżnia podejścia ilościowe od jakościowych, tj. na zaangażowaniu badacza w proces badania. W pewnym sensie, dzięki aktywnemu włączeniu w obserwację, swobodną rozmowę, ustrukturyzowany wywiad, itd., badacz identyfikuje się z przedmiotem badania i stara się głębiej wniknąć w analizowany temat. Nakierowanie na kontekst sytuacyjny i analizę przypadków, jako czynników tłumaczących rozważaną problematykę stanowi o treści piątego punktu przytaczanej listy. Szósty dotyczy natomiast technik opracowania zebranych materiałów i wyników, sprowadzając je głównie do warstwy deskryptywnej – opisów badania, transkrypcji wywiadów, etc. oraz warstwy interpretacyjnej, a finalnie prezentacji rezultatów. Siódmy, ostatni punkt sposobów prowadzenia badań według Grahama Gibbsa zwraca uwagę na jakość wyników badań, która powinna znaleźć swoje odzwierciedlenie we właściwym dopasowaniu badania, a nawet jedynie jego poszczególnych części, do wykorzystanych metod i technik (Gibbs 2011, ss. 13-14).

Podsumowując propozycję Gibbsa należy mieć wzgląd na niewyczerpujący charakter punktów, które zaproponował. Badania jakościowe dysponują bowiem znacznie szerszym spektrum, obejmującym m.in. narzędzia wspomagające proces kodowania treści opisowych czy podejścia nastawione na analizę treści dokumentów, cenioną wyżej niż liczbowe przedstawianie danych i określanie na ich podstawie uniwersalnych tendencji. Ponadto lokalność badań jakościowych, rozumiana tak w odniesieniu do tematu, jak i doboru respondentów, jest tą cechą, która kierunkuje wielu badaczy na odkrywanie tematów bliskich mniejszym społecznościom, gdzie rezultatów nie udaje się uogólniać do perspektywy państwowej czy globalnej. Trudno w badaniach jakościowych o nakreślenie szerszych tendencji czy wyznaczenie trendów charakterystycznych dla dużych

grup społecznych. Łatwiej jednak o głębsze poznanie tematu i jego rozbudowanie o perspektywę percepcji jednostkowej, co wpływa między innymi na utrzymujące się zainteresowanie tym rodzajem badań w środowiskach socjologów czy psychologów. Potencjalne pola do stosowania pojawiają się jednak coraz częściej wśród politologów, w naukach o zarządzaniu czy szerzej – w naukach społecznych.

Możliwości włączenia metodologii jakościowej do problematyki policyjnej

Problematyka związana z bezpieczeństwem i rolą policji w tym zakresie przez wiele lat była analizowana w ramach nauk o polityce i nauk prawnych, obecnie ma jednak swoją wyodrębnioną przestrzeń w naukach o bezpieczeństwie – ta stosunkowo młoda dyscyplina naukowa, obecna w polskiej nauce od roku 2011, wciąż jeszcze pracuje nad swoim warsztatem metodologicznym, czerpiąc z bogatych źródeł, jakie oferują inne, bardziej ugruntowane dyscypliny. Rozważania nad przydatnością badań jakościowych dla analizy zagadnień związanych z policją mają więc swoje podstawy w dążeniu do pogłębiania warsztatu metodologicznego i możliwości interpretacji materiałów z obszaru bezpieczeństwa wewnętrznego i organów państwowych włączających się w jego zapewnianie.

Wybór policji jako przedmiotu badań otwiera rozległe możliwości, sprowadzające się w uproszczeniu do wyboru pomiędzy trzema zasadniczymi ścieżkami.

Pierwsza z nich, która wydaje się najbardziej popularna, sprowadza się do analizy zagadnień, w których siły policyjne odgrywają kluczową bądź co najmniej znaczącą rolę. Zarówno polska jak i zagraniczna literatura naukowa obfituje w opracowania związane z przestępczością zorganizowaną, przemocą domową, bezpieczeństwem w ruchu drogowym, przestępczością pospolitą, zabezpieczaniem imprez masowych czy ochroną ładu i porządku publicznego. W wyliczonych, przykładowych obszarach zrozumienie roli policji i jej wpływu na zwalczanie czy zapobieganie określonym zjawiskom stanowi element podstawowy, bez którego trudno byłoby uznać artykuł naukowy czy badanie za wyczerpujące temat. Nieuwzględnienie perspektywy policyjnej może wykrzywiać obraz rzeczywistości, co nabiera coraz większego znaczenia w dobie postępującej prywatyzacji bezpieczeństwa, stopniowo zacierającej, jasny w wiekach poprzednich, rozdział pomiędzy bezpieczeństwem gwarantowanym przez podmioty państwowe, a tym sprzedawanym jako towar na rynku usług. W obrębie zainteresowań naukowych, charakterystycznych dla pierwszej ścieżki za perspektywiczne można uznać prace łączące nauki

o bezpieczeństwie z innymi dyscyplinami naukowymi, koncentrujące się na koordynacji sił odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa (wewnętrzne i/lub zewnętrzne) czy analizie zjawisk powiązanych z socjologią, antropologią, psychologią, a nawet filozofią.

Druga ścieżka postrzegania policji w kategoriach przedmiotu badań powinna być interpretowana w kategoriach rozwiązania pośredniego, ściślej definiując – elementu powiązanego z bezpieczeństwem i porządkiem publicznym. Tak ujmowana pozycja policji nie determinuje badań, wymaga jednak fragmentarycznego uwzględnienia aktywności tej formacji. Analizy obejmujące zagadnienia koordynacji czy współpracy w zakresie bezpieczeństwa są tutaj najlepszym przykładem użyteczności wskazanego podejścia. Policja nie posiada bowiem monopolu w zakresie dbałości o bezpieczeństwo w mniejszym stopniu, a o porządek publiczny w większym. System naczyń powiązanych, przyjmujących coraz częściej postać sieci zależności i powiązań nadaje tematyce policyjnej znaczenia, wymuszając niejako uwzględnianie jej perspektywy i włączanie do badań. W przytoczonej ścieżce badacz nie tyle będzie skupiał się na opisie działań policyjnych, co na próbie przynajmniej częściowego zrozumienia policyjnego zaangażowania i roli, jaką ta formacja spełnia.

Ostatnia, trzecia ścieżka przenosi ciężar naukowego zainteresowania z analizy zjawisk związanych z bezpieczeństwem wewnętrznym państwa na Policję rozumianą stricte przedmiotowo, tj. w kategoriach umundurowanej i uzbrojonej formacji służącej społeczeństwu (Ustawa o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r., art. 1 ust. 1). W tym podejściu znaczące jest nie tyle w jakie sfery życia społecznego policjanci się angażują, ale to jak Policja funkcjonuje (także jak działała w przeszłości) w konkretnych warunkach społecznych, politycznych, organizacyjnych, etc. W zakres tak rozumianego stanowiska wpisują się m.in. rozważania na temat szkolnictwa policyjnego, stanu kadrowego formacji, pragmatyki służbowej funkcjonariuszy, roli Komendanta Głównego Policji czy komendantów wojewódzkich. Ta najbardziej zawężona ścieżka badań jest domeną szkół policyjnych, co dowodzi doniosłego znaczenia tego typu szkolnictwa, w tym jego akademickiej odmiany. Aktywne w zakresie badań są tutaj także ośrodki akademickie zajmujące się problematyką bezpieczeństwa wewnętrznego oraz badacze nastawieni na analizy o charakterze komparatystycznym, zarówno te odnoszące się do sił policyjnych w przeszłości, jak i współcześnie.

Wymienione wyżej ścieżki umożliwiają pełne wykorzystanie w ich ramach metod i technik przypisanych do badań jakościowych. Co oczywiste, odwoływanie się do badań

jakościowych w kontekście tematyki policyjnej oraz związanej z bezpieczeństwem wewnętrznym nie wyklucza stosowania drugiego rodzaju badań, tj. odmiany ilościowej. Rozróżniając badania jakościowe od ilościowych należy przede wszystkim przywrócić się punktom referencyjnym, które definiują podejście badacza.

W pierwszym przypadku rola badającego jest istotna, niejako zdominowana przez przyjętą wcześniej perspektywę i dostosowane do niej pola zainteresowania. Bardzo ważny jest bezpośredni kontakt badającego z badanymi, płaszczyznami odniesienia są natomiast próby opisu, zrozumienia i ewentualnego ustalenia motywów działania jednostek bądź ich niewielkich grup. W badaniach ilościowych wpływ badacza na źródło danych ogranicza się do minimum, większe znaczenie ma dobór miar i metod statystycznych właściwych do analizy pozyskanych informacji. Bezpośrednie korelacje zastępuje się ich pośrednim opisem, a możliwość odtworzenia badań i ich porównywania jest nieporównywalnie większa. Stąd aspekt prognostyczny ma trwale umocowanie, wzmacnianie przez starannie opracowane metody i techniki badawcze.

Interesująco kształtuje się zależność pomiędzy badaniami jakościowymi a ilościowymi w stosunku do przygotowywania i sprawdzania hipotez badawczych, czyli esencji badań naukowych. Badania jakościowe sprzyjają bowiem generowaniu hipotez badawczych, co wynika z ich nakierowania na ustalenie i zrozumienie motywów zachowania jednostek, zbiorowości, etc. Badania ilościowe wspierają z kolei testowanie hipotez, co ma miejsce głównie dzięki znormalizowanemu opracowaniu wyników i odwoływaniu się do znanych wcześniej zależności statystycznych. Powtarzalność sekwencji badań pomaga zestawiać ze sobą wyniki i odnosić je do danych zebranych w różnych przedziałach czasu i przez różnych badaczy. Do podstawowych różnic należy postrzeganie pozycji badanego – w analizach jakościowych dopuszcza się większą swobodę wypowiedzi uczestnika badania, wspierając tym samym jego kreatywność i zwiększając poczucie kontroli nad przekazywanymi treściami. Inaczej prezentuje się ilościowa odmiana, która nie wymaga dużego zaangażowania emocjonalnego badanego, nastawiając się na zebranie pożądaných, precyzyjnie zdefiniowanych informacji (Tarka 2017, ss. 19-23).

Przedstawiona odmienność jest wyraźnie widoczna w ważniejszych metodach badawczych przypisanych do obu rodzajów badań. Przykładowo charakterystyczne dla badań ilościowych sondaże kwestionariuszowe pozwalają na zbadanie dużej grupy respondentów w krótkim przedziale czasu oraz na stosunkowo sprawne zebranie

i przygotowanie pozyskanych materiałów. Efekt taki uzyskuje się m.in. dzięki logicznie i precyzyjnie sformułowanym, nierozbudowanym pytaniom.

Niedostatkami badania sondażowego jest to, na czym skupia się tzw. wywiad jakościowy, gdzie pojawiają się większe możliwości stymulowania motywacji badanych w kwestiach poprawności i staranności udzielania odpowiedzi na pytania (Apanowicz 2002, s. 87). W wywiadzie jakościowym stawia się na bezpośrednią rozmowę, co nie zawsze czyni się w wypadku badania ankietowego, oraz próbuje zapewnić warunki sprzyjające wywoływaniu u respondenta pozytywnej i szczerzej motywacji do udzielania odpowiedzi (*Ibidem*, s. 85).

Same pytania są bardziej skomplikowane niż w ankietach, ponadto od badanego oczekuje się większej kooperacji i wiedzy na tematy pojawiające się w trakcie rozmowy. Przeprowadzenie indywidualnych wywiadów jakościowych na dużej grupie respondentów zajmuje wiele czasu. Wzmoczonego wysiłku od badacza wymaga nie tylko realizacja rozmów, ale także prawidłowe ich kodowanie, umożliwiające następnie pogłębioną analizę wielu stron spisanych na podstawie poczynionych wcześniej nagrań. Informacjom uzyskanym dzięki wywiadowi nie przypisuje się cech uniwersalnych, trudno na ich podstawie orzekać o reprezentatywnych stanowiskach czy poglądach specyficznych dla większych grup osób. W skali mikro zalety okazują się jednak bardziej dostrzegalne – wywiady umożliwiają bowiem głębsze zrozumienie i bogatsze uzasadnienie analiz tematów osadzonych w wąsko zakrojonym przedmiocie badania czy w zdefiniowanej grupie respondentów.

W celu precyzyjnego określenia tematów badawczych sprzyjających zastosowaniu badań jakościowych warto w pierwszej kolejności nawiązać do rozróżnienia pomiędzy metodą a techniką badawczą. Porównując oba pojęcia na pierwszy plan wybija się poziom ich ogólności – metoda jest bowiem generalna i składa się z technik, które precyzyjnie definiują jak zbadać dany wycinek rzeczywistości. Metody badawcze pomagają w interpretacji, wnioskowaniu i opracowywaniu pozyskanych materiałów, informacji. Techniki natomiast odnoszą się do samego procesu zbierania, pozyskiwania danych.

Do przykładowych metod zalicza się ich odmiany komparatystyczne, systemowe, analizy treści czy historyczne.

Techniki z kolei można podzielić na empiryczne i teoretyczne. Do pierwszych z wymienionych włącza się różne rodzaje wywiadów (pogłębiony, ustrukturyzowany, indywidualny), a do drugich analizę dokumentów, opracowywanie wskaźników, itd.

(Pawłuszko 2013, s. 8). Rozważając przydatność badań jakościowych w obszarze analizy sił policyjnych, ich zadań i spełnianych ról warto odwołać się do kilku metod i technik, które mogą okazać się przydatne.

Jedną z metod badań jakościowych, traktowanych czasami także jako technika, jest obserwacja. Jak wskazuje Jerzy Apanowicz, jest ona jedną z najstarszych metod, szeroko rozpowszechnioną nie tylko w naukach społecznych, ale także w naukach przyrodniczych. Obserwacja traktuje badaną rzeczywistość dość szeroko, starając się znajdować powiązania czy zależności przyczynowo – skutkowe pomiędzy poszczególnymi elementami. Na początku definiuje ona zakres badania (jego ramy) oraz wyznacza wstępne hipotezy i wskaźniki obserwacji, weryfikowane następnie albo w trakcie badania, albo po jego zakończeniu. Od zwykłego spostrzegania odróżnia ją celowy i planowy dobór obserwowanych zjawisk, osób czy przestrzeni (Apanowicz 2002, s. 62-63).

Earl Babbie w publikacji *Podstawa badań społecznych* dowodzi, iż badania terenowe, do których zalicza się obserwacja, są najbardziej wskazane wtedy, gdy za istotne uznaje się poznanie postaw i zachowań, które można najlepiej zrozumieć w ich naturalnym otoczeniu. Podobnie jak ma się sytuacja z procesami społecznymi dziejącymi się w czasie – badanymi tak, aby zaobserwować ich początek i ewolucję, a nie opierać się wyłącznie na późniejszych rekonstrukcjach (Babbie 2008, s. 322).

Metoda obserwacyjna może więc zostać użyta do analizy służby patroli policyjnych w trakcie zgromadzeń i imprez masowych, zmian sposobów postępowania mieszkańców osiedla w przestrzeni publicznej w obecności swojego dzielnicowego czy przyjmowania postaw przez młodzież licealną w odpowiedzi na policyjne wizytacje w szkole.

Generalnie sposoby zachowania się ludzi w przestrzeni publicznej są szczególnie sprzyjającym obszarem dla badań terenowych. Szeroki dostęp do nich, połączony ze swobodą działania nie wymusza podejmowania dodatkowych przedsięwzięć wymagających wniknięcia w strukturę badanej grupy czy uzyskania zezwolenia na obserwację.

Pracę komplikuje jednak potrzeba, szczególnie bliska zagadnieniom zapewniania bezpieczeństwa, podążania za obiektem badania w miejsca niekoniecznie dostępne dla ogółu czy włączania się w sytuacje niebezpieczne dla obserwującego. W takich przypadkach zgoda jest niezbędna i bardzo często trudna do otrzymania. Policja jako formacja pracująca w obszarze bezpieczeństwa i porządku publicznego musi w sposób ostrożny podchodzić do dopuszczania osób z zewnątrz do obserwacji pracy funkcjonariuszy i jej

szerszego opisywania w literaturze przedmiotu. Poufność części danych wymaga pozostawiania pewnych sfer funkcjonowania Policji niezbadanych przez osoby z zewnątrz, pozbawione autoryzacji komendanta wojewódzkiego (Stolecznego) Policji czy nawet Komendanta Głównego Policji.

Kolejną metodą przydatną w sferze badań sił policyjnych jest studium przypadku. Jego założenia prowadzą się do analizy jednego lub kilku przykładów danego zjawiska, wyodrębnionego zdarzenia bądź osoby (jej wizerunku, zachowania, itd.). Jako metoda indukcyjna, studium przypadku opiera się na stopniowym zbieraniu informacji, tak by po ich zgromadzeniu i interpretacji doprowadzić do ukształtowania wstępnego uogólnienia, które skonfrontowane z literaturą przedmiotu i podobnymi badaniami ma doprowadzić do zamknięcia studium i pełnego uogólnienia jego wyniku. Stosowanie przytoczonej metody może przybierać dwie zasadnicze postacie: opisu przynoszącego wyjaśnienia danej sytuacji, zdarzenia, itd. bądź, w szerszym kontekście, części większego procesu zmierzającego do poparcia ugruntowanych teorii lub wsparcia tych dopiero się rozwijających (Babbie 2008, s. 334).

Omawiana metoda, co do zasady, koncentruje się na sytuacjach nietypowych, skomplikowanych, wymagających indywidualnego i poszerzonego podejścia. Przydatnymi technikami są tutaj wywiady, analiza treści oraz obserwacja. Od badacza zależy w dużej mierze jak szeroko potraktuje analizowany przypadek i czy będzie próbował umiejscawiać go w szerszym kontekście. Jeśli zdecyduje się na jego najprostszą wersję to osiągnie wyniki dopuszczającej poparcie lub zaprzeczenie przygotowanej wcześniej tezy, stanowiącej bardzo często przykład dla szerszego zjawiska czy zaobserwowanej tendencji. Na gruncie analizowanego w niniejszym rozdziale przedmiotowego zakresu badań, pod studium przypadku można włączyć pojedyncze policyjne akcje lub przedsięwzięcia operacyjne czy organizacyjne połączone z wykorzystaniem metody komparatystycznej. Pozwala ona na zestawienie ich kilku odsłon w kontekście zbliżonych zagrożeń czy wyzwań dla bezpieczeństwa, przebiegu akcji lub osób biorących w niej udział. Wdzięcznym przedmiotem będzie również opis wpływu zmian legislacyjnych na wybrany obszar policyjnej aktywności, przykładowo na współpracę międzynarodową w ramach jednego unijnego przedsięwzięcia (policyjnego kontyngentu policyjnego czy pojedynczego funkcjonariusza delegowanego na szkolenia do Agencji Unii Europejskiej ds. Szkolenia w Dziedzinie Ścigania – CEPOL).

Ostatnią propozycją wykorzystania badań jakościowych jest technika szeroko rozpowszechniona w naukach społecznych, czyli pogłębiony wywiad indywidualny. Formuła wywiadu sprowadza się do konwersacji nastawionej na osiągnięcie określonego przez badacza celu. W zależności od wyboru podtypu wywiadu rozmowa z badanym ma charakter swobodny mało ukierunkowany, ukierunkowany bądź swobodny ustandaryzowany (wtedy, gdy przed rozmową została wyznaczona lista poszukiwanych informacji). Wybór wywiadu wynika przede wszystkim z etapu pracy naukowej – w celu wstępnego rozeznania właściwy będzie wywiad mało ukierunkowany, dla bardziej zaawansowanych prac lepszy okaże się ustandaryzowany (Mider 2017, s. 127 i 128).

W odniesieniu do badań z zakresu problematyki policyjnej najbardziej wskazany będzie wywiad ustrukturyzowany, głównie ze względu na jego ekspercki charakter oraz ograniczenia w dostępie do części informacji (poufność danych, jakimi dysponują funkcjonariusze). Pytania dobrane stosownie do pozycji służbowej danego funkcjonariusza oraz uwzględniające przestrzeń niedostępną dla badacza pomagają zbierać informacje i ułatwiają późniejszą analizę – przy wywiadzie mało ukierunkowanym funkcjonariusze mogą obawiać się poszerzania niektórych wątków bądź nawet nie zechcą ich podjąć. Zazwyczaj komendanci policji, na terenie których odbywają się badania oczekują przedłożenia zestawu pytań zadawanych następnie policjantom. Dzięki temu, iż pytania zawarte w wywiadzie ustrukturyzowanym są zadawane zazwyczaj według określonej kolejności to pozwalają one stopniowo wprowadzać respondenta w problematykę, dążąc do coraz bardziej precyzyjnych odpowiedzi.

Pogłębiony wywiad indywidualny w wersji ze standaryzowaną listą informacji przynajmniej rozmówcy autonomię, tak aby miał on poczucie wpływu i istotnej roli, jaką odgrywa w procesie badawczym z jednej strony. Z drugiej natomiast ułatwia badaczowi kodowanie zebranych danych, co wynika z tego, iż każdy respondent mierzy się z podobnymi blokami zagadnień w takiej samej kolejności. W transkrypcjach można się więc znacznie łatwiej odnaleźć niż ma to miejsce przy wywiadach swobodnych mało ukierunkowanych, co jednak ma swoje wady – ograniczanie się do zdefiniowanych wcześniej pytań może hamować spontaniczność rozmowy i ograniczać inwencję rozmówcy.

Przykładem włączenia metodologii jakościowej do badania wycinka aktywności polskiej Policji jest badanie, jakie autorka niniejszego artykułu przeprowadziła na potrzeby rozprawy doktorskiej *Rola Policji w zapewnianiu bezpieczeństwa meczów piłki nożnej w ujęciu sieciowym*. Przytoczone badanie zrealizowano w formie wywiadu jakościowego, opartego

na wywiadzie ustrukturyzowanym, tj. w zakresie uporządkowania zagadnień i formy przygotowania rozmów. Treści poszczególnych pytań korespondowały z blokami tematycznymi, które z kolei miały bezpośredni związek z przyjętą perspektywą badawczą – sieciowym paradygmatem bezpieczeństwa państwa (Aleksandrowicz 2014).

Studiując zaangażowanie polskiej Policji w zapewnianie bezpieczeństwa meczom piłki nożnej wykorzystano więc ujęcie sieciowe pozwalające na łączenie ze sobą poszczególnych aktorów o różnej proveniencji, aktywnych w obszarze bezpieczeństwa meczów. Policja, uznana za wiodącego aktora, była łączona z innymi podmiotami i analizowana pod kątem relacji, jakie z nimi nawiązywała – czy to na drodze regulacji prawnych, czy poprzez zaangażowanie organizacyjne – wynikające najczęściej z działań o charakterze prewencyjnym.

W celu odtworzenia powiązań zdecydowano się na wywiady, w których pytania w sposób bezpośredni nawiązywały do najbardziej rozbudowanych relacji, tj. między Policją a organizatorem, w tym członkami służby porządkowej i informacyjnej, władzą lokalną, wójtem/burmistrzem/prezydentem miasta, wojewodą oraz kibicami. W kontekście poszczególnych płaszczyzn odwoływano się także do działań samej formacji, pytając m.in. o szkolenia funkcjonariuszy, współpracę międzynarodową czy instytucję spottersa – swoistego dzielnicowego kibiców. Finalnie rozmowy udało się przeprowadzić z reprezentantami wszystkich szesnastu komend wojewódzkich Policji oraz z Komendy Stołecznej Policji.

Dzięki pełnej reprezentacji możliwe było, co nie zdarza się zbyt często w badaniach jakościowych, opracowanie wniosków w skali ogólnopolskiej. Co więcej, udało się częściowo zebrać informacje specyficzne dla komend powiatowych (rejonowych, miejskich) Policji – sztaby komend wojewódzkich otrzymują bowiem zbiorcze informacje z terenu całego województwa. Szczegółowy opis badania oraz opracowane na jego podstawie wnioski można znaleźć w (Dobrowolska-Opala 2018).

Zakończenie

Jakościowe metody badawcze dzięki rozbudowanemu wachlarzowi technik i zestawów założeń metodologicznych sprzyjają wykorzystywaniu ich w badaniach dotyczących sił policyjnych oraz, szerzej, tych odnoszących się do bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego. Nastawienie na aspekty lokalne z jednej strony, a z drugiej spojrzenie na

indywidualne postrzeganie wybranych tematów sprzyja odkrywaniu zjawisk i tendencji, które mogą umknąć badaczowi koncentrującemu się na stosowaniu wyłącznie badań ilościowych.

Zgodnie z duchem najnowszych badań należy patrzeć szerzej i w części przypadków łączyć ze sobą badania jakościowe z ilościowymi. Pierwsze z wymienionych traktując, jako swoiste „oczyszczanie przedpola” dla stawiania hipotez, by następnie szczegółowo weryfikować je stosując badania ilościowe lub wykorzystując badania jakościowe do wyjaśnienia wyników uzyskanych na drodze badania ilościowego (Nicpoń, Marzęcki 2010).

W artykule skoncentrowano się na analizie podstawowych założeń metodologicznych dla: obserwacji, studium przypadku i pogłębionego wywiadu indywidualnego. Wyniki tych rozważań można sprowadzić do konstatacji, iż w każdym z trzech zaproponowanych sposobów badania policji (działalność policji jako kluczowy przedmiot badania; aktywność policyjna jako część zadań realizowanych w przestrzeni bezpieczeństwa i porządku publicznego; koncentracja na policji i jej strukturach) możliwe jest, a nawet wysoce wskazane, korzystanie z metod jakościowych. W tym szczególnie tych wskazanych w tekście – stanowią one bowiem sprawdzony i dobrze opracowany depozyt złożony przez kilka pokoleń badaczy.

Bibliografia

- Aleksandrowicz T.R. (2014), *Świat w sieci. Państwa, społeczeństwa, ludzie. W poszukiwaniu nowego paradygmatu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa, Difin
- Apanowicz J. (2002), *Metodologia ogólna*, Gdynia, Wydawnictwo Diecezji Pelplińskiej „BERNARDINUM”
- Babbie E. (2008), *Podstany badań społecznych*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN
- Dobrowolska-Opala M. (2018), *Rola Policji w zapewnianiu bezpieczeństwa meczów piłki nożnej w ujęciu sieciowym*, Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek
- Gibbs G. (2012), *Analizowanie danych jakościowych*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN
- Mider D. (2017), *Polacy wobec przemocy politycznej Studium typów postaw i ocen moralnych*, Warszawa, Elipsa Dom Wydawniczy

- Nicpoń M., Marzęcki R. (2010), *Pogłębiony wywiad indywidualny w badaniach politologicznych*, [w:] Mikucka-Wójtowicz D. (red.), *Przeszłość – teraźniejszość – przyszłość: problemy badawcze młodych politologów*, Kraków, Wydawnictwo Libron
- Pawłuszko T. (2013), *Wstęp do metodologii badań politologicznych. Skrypt akademicki*, Częstochowa, Polskie Towarzystwo Geopolityczne
- Tarka P. (2017), *Specyfika i komplementarność badań ilościowych i jakościowych*, „Wiadomości Statystyczne” nr 3 (670)
- Ustawa o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r., Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179